

Çin ve küresel enerji krizi

Bugünlerde Çin ve Avrupa'da yaşanan enerji kıtlığı dünyanın geri kalanına da yayılacak gibi görünüyor. Lübnan'da ülke genelinde günlerce süren bir elektrik kesintisi yaşandı. Buna koşut olarak dünya çapında doğal gaz, petrol, kömür ve genel olarak hammaddelerin piyasa fiyatlarında bir artış yaşanıyor. En kritik nokta ise Çin'deki elektrik kesintileri nedeniyle ülkenin 20 vilayetinde sanayinin yarı felç olması. Bu yeni kriz neden kaynaklanıyor?

Söz konusu durum kuşkusuz, 2020'nin başında Covid-19 pandemisi ile iyice derinleşen, dünya kapitalist ekonomisindeki en ciddi krizin hâlâ alttan alta sürdüğünü gösteriyor. Bu da, IMF, Dünya Bankası ve diğer emperyalist örgütlerin, krizin aşıldığına dair açıklamalarını boşa düşürüyor.

Çin'de elektrik kesintileri

Çin büyük bir krizin başlarında. Çin'in büyük çokuluslu şirketlerinden biri olan, emlak devi Evergrande'nin iflasın eşiğine gelmesiyle birlikte, bu krizin ilk, sarı alarmı gelmişti **(1)**. Şimdiyse, burjuva basınından bir manşette şunu okuyoruz: *Evergrande'yi unutun: Çin tüm dünyayı zora sokabilecek bir enerji kriziyle karşı karşıya.* (El Economista.es, 27/9/21)

En çok etkilenen vilayetler arasında, Çin ekonomisinin neredeyse üçte birine denk gelen üç sanayi merkezi olan Jiangsu, Zhejiang ve Guangdong yer alıyor. Enerji kısıtlamaları, özellikle de elektrik kesintileri sonucunda, çeşitli fabrikalar tamamen veya kısmen kapanıyor ve haneler elektrikten mahrum kalıyor. Alüminyum haddeleme tesislerinin kapanması metal fiyatlarını etkilerken, aynı şekilde tekstil üreticileri ve soya fasulyesi işleme tesisleri de zor durumda. Ayrıca, Avrupa ve dünya için gerek otomobil bileşenleri gerek teknolojik cihazlar üreten yabancı çokuluslu şirketlere ait fabrikalar da bu durumdan etkileniyor. Dolayısıyla, üretimde düşüş gerçekleşmesi ve bu tür cihazlarda kıtlık yaşanması

ihtimali beliriyor.

Bu durum karşısında kaygılanan çokuluslu şirketler arasında, tedarikçileri Çin'de bulunan Avrupa ve dünya otomobil sanayinin yanı sıra, Apple ve Tesla bulunuyor. Elektronik ürünlerin tedarik zinciri kısmen kesintiye uğrayabilir ve sonuçta Avrupa'ya gönderilecek otomobil parçaları veya otomobillerde düşüşler olabilir. Ve bu gelişmelerin tam da, kuzey yarımkürenin kışa girdiği dönemde meydana gelmesi milyonlarca hanenin ısınmasını tehlikeye atıyor. Öte yandan, dünya pazarında sınıvlaştırılmış doğal gaz (LNG) ve petrol fiyatı da yükseliyor; oysa Çin önemli bir petrol ve gaz üreticisi değil.

Çin'in başlıca tüketicilerden biri olduğu kömürün fiyatı da yükselmekte. Çin müthiş miktarda kömür üretmesine rağmen, bu üretim ülkenin iç talebini karşılayamıyor ve kömür ithal ediliyor. Yaşanan doğal gaz sıkıntısı nedeniyle Çin kömür ithalatını artırıyor; oysa uluslararası basınç ve küresel ısınma nedeniyle Çin kömür kullanımını azaltacağını açıklamıştı. Son günlerde Avustralya'dan gelen yük gemileri Çin'e yaklaşık 450 bin ton kömür taşıdı.

Avrupa kapitalizmi bu fiyat artışını faturalara yansıtarak bedeli işçi sınıfı ve halk kesimlerine ödetmeye çalışırken, Çin Komünist Partisi (ÇKP) diktatörlüğü eylemlerin artması ve toplumsal isyan korkusu yüzünden çok yüksek bir fatura zammından kaçınmaya çalışıyor **(2)**. Bu sosyal gerilime dair ilk emareler, milyonlarca tasarruf sahibinin evlerini kaybettiği, yukarıda bahsettiğim Evergrande emlak krizi bağlamında ortaya çıktı.

Ülkedeki olumsuz sosyal durumun farkında olan Çin kapitalist diktatörlüğü, aylardır büyük Çin çokuluslu şirketlerine baskı yaparak, kârlarını aşağı çekmelerini istiyor. Bizzat Cumhurbaşkanı Xi Jinping, kitleler nezdinde kendisini "zenginlere meydan okuyan" lider gibi sunmaya çalıştığı bir konuşma yaparak, "refahı paylaşma" sloganını zikretti. Kriz öyle bir düzeyde ki, Xi aynı konuşmada, bütün başarılarına rağmen Çin'in aynen SSCB gibi çökebileceği tehlikesine dikkat çekerek şu uyarıda bulundu:

“SSCB çöktü, çünkü esasen Sovyetler Birliği Komünist Partisi halktan koptu ve salt kendi çıkarlarını korumaya düşkün ayrıcalıklı bir bürokrat zümresine dönüştü” (Xi’nin Temmuz ayında parti üyelerine yönelik konuşmasından).

Xi böylece iddialı bir karşılaştırma ve çok güçlü bir uyarı yaptı; bu da Çin’de, enerji krizinin iyice körükleyebileceği ciddi bir kriz yaşanmakta olduğuna işaret ediyor.

Enerji krizi Avrupa’ya yayılıyor

Avrupa ve İngiltere’de de LNG ve petrol fiyatları yükseliyor; geçen yıldan bugüne %500 civarında artış söz konusu. Norveç hariç, Avrupa’nın önemli miktarda doğal gaz üretmediğini, sanayi ve hanelerin doğal gaz ihtiyacının %70’inin ithal edilmek durumunda olduğunu hatırlayalım. Gaz fiyatları rekor bir artışla megawatt saat başına 115 dolar düzeyine yükseldi, öte yandan petrol fiyatları da Kasım 2014’ten bu yana en yüksek seviyesine ulaştı. Örneğin ABD’de ham petrolün varili neredeyse 80 dolar; Avrupa’da referans alınan Brent ham petrolünün varil fiyatı ise 82.87 dolara yükseldi. Bu da çeşitli ülkelerde halkın ödediği faturalarda bir artışı beraberinde getiriyor. Doğal gaz faturalarında astronomik zam yaşanan ülkelerden biri, diğer Avrupa ülkelerine nazaran elektrik üretiminde doğal gaza çok daha fazla bağımlı olan İspanyol devleti. Ama hiçbir ülke bu sorundan muaf değil: Örneğin Fransa ve İtalya’da da elektriğe zam geldi.

Gaz ve petroldeki fiyat artışının ve enerji kıtlığının nedenleri

Doğal gaz, petrol ve kömürdeki kıtlığa ve bu hammaddelerde fiyat artışına yol açan bir dizi faktör var. Temel neden, dünya kapitalist sisteminin içinden geçmekte olduğü kriz: Somut olarak, başta petrol, gaz ve kömür üreticileri olmak üzere çokuluslu şirketler, kârlarını korumak için kıyasıya rekabet halinde.

Doğrusu doğal gaz veya petrol “bitmiyor”; mesele, aslen çokuluslu şirketlerin rolüyle ilişkili. Pandeminin dip noktasının geride kalmasının ardından üretimin yeniden artmasıyla birlikte, büyük doğal gaz, petrol ve kömür üreticileri, pandemi döneminde sanayi ve hizmet sektöründeki kısmi gerileme nedeniyle yaşadıkları kayıpları telafi etmek istiyor. Pandemi döneminde deniz taşımacılığı, uçaklar, otobüsler kısmen durmuş, bu da enerji, gaz ve yakıt tüketiminde düşüşe neden olmuştu. Öyle ki, çokuluslu petrol ve gaz şirketlerinin ellerindeki üretim fazlasını depolayacak yer bulamadığı zamanlar olmuştu.

Bugünse, büyük çokuluslu şirketler bu kayıplarını telafi etmek istiyor ve bunun faturasını dünya işçi sınıfına ve dünya halklarına çıkartmaya çalışıyor. ABD, Rusya ve Katar gibi büyük doğal gaz üreticilerinde kıtlık durumu yok ancak bu enerji zengini ülkeler ve onların çokuluslu şirketleri üretimi artırmayı reddediyor. Ve böylece doğal gaz, petrol ve kömür fiyatlarında bir artış yaşanmasını sağlıyorlar.

Öte yandan dünyanın dört bir yanındaki borsalarda, büyük burjuvazinin bu fiyatlarda artış yaşanacağı beklentisine göre hareket etmesiyle, spekülasyon bir kumar oynanıyor. Hammaddede fiyatları Chicago, Wall Street, Londra veya Hong Kong’da belirleniyor. Bu borsalardaki spekülasyoncular, hızlı kâr elde etme amacıyla dünya çapında bir kaos yaratmaktan çekinmiyor. Bu da, kitlelerin büyük sıkıntı yaşamamasına, evlerin ısınmamasına ve fatura zamlarına neden oluyor: Bedeli, dünyadaki milyonlarca mülksüz insan, işçi sınıfı ve halk kesimleri ödüyor.

Kömür tüketiminin artmasıyla çevre krizi büyüyor

Kitleleri etkilemeye devam eden bir diğer olgu ise, emperyalist ülkelerin kömür tüketimini azaltma yalanı: Kömür tüketimindeki artış, küresel ısınmayla mücadele ettiğini söyleyen emperyalizmin ve onun büyük “iklim zirvelerinin” ikiyüzlülüğünü ortaya koyuyor. Her ne kadar bu ülkeler kömür tüketimine son verecek planlardan dem vursa da, kömür özellikle Çin’de, ama aynı zamanda Avrupa ve Avustralya’da da enerji üretmek için temel bir kaynak olarak kullanılmaya devam ediyor.

Örneğin İngiltere'ye bakalım: Enerji darboğazı yaşayan ülke, elektrik üretimini sürdürmek için kömürle çalışan elektrik santrallerini yeniden devreye aldı. Oysa İngiliz hükümeti, 2024 yılına kadar kömür tüketimine tamamen son verme hedefi koymuştu: İngiltere ayrıca Kasım ayında Glasgow'da düzenlenen dünya iklim konferansı COP26'ya evsahipliği yapan ülke. İngiltere 2050 itibariyle karbon nötr hale gelme söylemini benimseyen ülkelerden de biri: Bütün bu açıklamalar, İsveçli genç Greta Thunberg'in Avrupa'da önderlik ettiği çevre hareketleri tarafından kısa süre önce, emperyalizmin "bla bla bla'sı", yani palavraları olarak tanımlandı.

En kritik örnek ise Çin çünkü elektrik üretimi aslen kömüre dayanan bu büyük sanayi gücü de doğaya zarar veren kömürün hem üretim hem kullanımını azaltma vaadinde bulunmuştu.

Çin'deki enerjinin %56'sı kömürden üretiliyor ve ülke, dünyadaki en önemli kömür tüketicisi. Çin 2021'in ilk 8 ayında yaklaşık 198 milyon ton kömür ithal etti. Hem Çin'de hem Avrupa ve diğer ülkelerde kömürün yoğun kullanımının sürmesi, bu yıl tanıklık ettiğimiz gibi, iklim krizinin daha da ağırlaşmasına neden oluyor. Kapitalist kömür ticareti sürüyor, nitekim Çin ve Avustralya gibi kömür üreticileri kömür fiyatlarını düzenli bir şekilde artırıyor.

Özetlemek gerekirse, doğal gaz, petrol, kömür ve hammadde fiyatlarının yükselmesinde ifadesini bulan bir "enerji kıtlığı krizinin" içinden geçiyoruz. Bu, kapitalist krizin farklı bir tezahürü ve burjuvazi içindeki rekabeti iyice tetikleyecek. Fakat bu durumdan en çok zararı yine dünya çapındaki kitleler görecek. Gezegendeki milyarlarca insan günlük yaşamlarında daha fazla sıkıntıyla karşılaşacak ve yaşam standardının düştüğüne tanık olacak; çünkü Çin'de ve dünyanın başka yerlerinde birçok fabrika tamamen veya kısmen kapanıyor, ücretlerde düşüş yaşanıyor, hükümetler krizi işçi sınıfına ödetmek için faturalara zam yapıyor. Dolayısıyla, önümüzdeki süreçte, kemer sıkma planları, fatura zamları, ücretlerde ve emekli maaşlarında düşüş yaşanmasıyla beraber, toplumsal çatışmanın yeni biçimleriyle karşı karşıya geleceğiz. Ve biz gerek İUB-DE (İşçilerin Uluslararası Birliği - Dördüncü Enternasyonal) olarak, gerek dünyanın militan sendika hareketleri olarak, çokuluslu şirketlerin ve emperyalizmin bu karşı saldırısına karşı koymak için seferberlik çağrısında bulunuyoruz. Bu

seferberliğin çeşitli yansımalarını bir süredir, Kolombiya ve Şili gibi Latin Amerika ülkelerindeki halk ayaklanmalarında, Brezilya'da Bolsonaro'ya karşı süren gösterilerde, Fransa ve İtalya'daki sendika grevlerinde, Almanya'daki demiryolu grevinde görüyoruz. Kapitalizmin krizini işçi sınıfına ödetmeye yönelik bu yeni çabaya karşı durmanın yolu, işte bu seferliklerden geçiyor.

***

Dipnotlar:

1.) Bkz. José Castillo, *China y la crisis de Evergrande* (Çin ve Evergrande krizi), *Correspondencia Internacional* N°48.

2.) Bkz. *A 100 años de su fundación el PC de China encabeza una dictadura capitalista*, (Kuruluşunun 100. yıldönümünde, ÇKP bir kapitalist diktatörlüğün başında).